

**TÜRK DÜNYASINDA
“YEREL
YÖNETİMLERİN
SORUNLARI”**

Editör

Yrd. Doç. Dr. Deniz İŞÇİOĞLU

TÜRK DÜNYASINDA “YEREL YÖNETİMLERİN SORUNLARI”

Editör: Yrd. Doç. Dr. Deniz İŞÇİOĞLU

Kasım, 2014

Sayfa Tasarımı: Tarkan Kara

Kapak Tasarımı: Sevgi Pınar Özen

SUNUŞ

Yerel yönetimlerin görev alanları ile yetkileri, merkezi yönetimle ve birbirleriyle olan ilişkileri, gelir kaynakları, denetimi ve yerel yönetim reformları ile bu çerçevede yapılan düzenlemeler üzerinde çokça tartışılan konulardır. Devlet yapısı içinde önemli bir yönetim basamağı olan yerel yönetimler, hem ulusal siyasette, hem yerel siyasette hem de akademik çevrelerde hep gündemdedir. Zaman zaman yapılan ulusal ve uluslararası toplantılarda da bu konular çeşitli yönleriyle ele alınmaktadır. Türkiye’de bugüne dek beş kez düzenlenen Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu da bu toplantılardan biridir. En son 2011 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından “Yerel Özerklik” başlığıyla düzenlenen 5. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu bu yıl Doğu Akdeniz Üniversitesi İşletme ve Ekonomi Fakültesi, İşletme Bölümü Kamu Yönetimi Programınca gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu kez Sempozyuma “Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu” olarak uluslararası bir nitelik kazandırılmış; konusu “Yerel Yönetimlerin Sorunları” olarak belirlenmiştir.

Türkiye’den ve KKTC’den çok değerli bilim insanları, kamu yöneticileri, politikacılar ve uygulayıcılar Sempozyuma araştırmalarını, görüşlerini ya da deneyimlerini aktararak katkıda bulunmuşlardır. Sınırlı da olsa Türk Cumhuriyetlerinden de katılım gerçekleşmiştir. Sempozyumda “Yerel Yönetimlerin Sorunları” başlığı altında pek çok önemli sorun alanı ele alınmıştır. Bunlar arasında, Türk Cumhuriyetlerinde Yerel Yönetimler, Yerel Yönetimlerde Reform, Sosyal Belediyecilik ve Kalkınma, Yerel Yönetim Sisteminde Değişim Özerklik ve Katılım, 6360 Sayılı Kanun Çerçevesinde İdari ve Mali İlişkiler, Anakent Yönetiminde Yeni Eğilimler, 6360 Sayılı Kanun ve Köy Yönetimi, Yerel Yönetimler ve Katılım, Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı ve Personel Politikası, Çağdaş Belediyecilik Anlamında Kuzey Kıbrısta Belediyeler, Yerel Yönetimler ve Kentsel Dönüşüm, Yerel Yönetimlerin Farklı Boyutları, bulunmaktadır.

Başta Kongre Onursal Başkanı, Prof. Dr. Ruşen Keleş olmak üzere, Sempozyumun her aşamasında bizlere her türlü desteği sağlayan, bizlere güç katan Sn. Prof. Dr. Ayşegül Mengi’ye, Sn. Prof. Dr. Hikmet Kavruk’a ve Sn. Prof. Dr. Kemal Görmez’e, sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu başlığı altında yerel yönetimlerin sorunlarını tartışma zeminini bizlere hazırlayan, her konuda bizlere destek veren Doğu Akdeniz Üniversitesi’ne, İşletme ve Ekonomi Fakültesi Dekanı Sn. Prof. Dr. Cem Tanova’ya ve İşletme Bölüm Başkanı Sn. Doç. Dr. Mustafa Tümer’e teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca, Sempozyum’un hazırlanmasında bizlere destek veren Araştırma Görevlilerimiz, Sn. Ecem İnce’ye, Sn. Elif Güzel’e ve Sn. Ömer Sami Kaya’ya teşekkür ediyorum. Sempozyum kapsamında sunulan bildirilerin kitap bölümü olarak basılmasında bizlere katkı sağlayan bizlerle işbirliği yapan NOBEL Yayınevi’ne düzenleme komitesi adına teşekkürlerimizi sunuyoruz. Son olarak, Sempozyumun düzenlenebilmesi için bizlere katkıda bulunan Türkiye Cumhuriyeti Yardım Heyeti Başkanlığı’na, Üniversitem ve Sempozyum organizasyon komitesi adına teşekkürlerimizi sunuyoruz.

zorunlu kıldığına ilişkin inancımdır. Bu gereksinme göz önünde tutulduğunda, demokrasinin tüm kurallarıyla ülkemizde yerleşmesi açısından daha pek çok adımın atılmasının zorunlu olduğunu yadsımak kolay değildir

Bu yönden bakıldığında, çoğu, 1980'li yılların sonlarından itibaren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nden ayrılıp bağımsız birer devlet olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan gibi ülkelerin yerel demokrasi konusunda attıkları adımların başarısı, hiç kuşku yok ki, bu ülkelerde demokrasinin kendisinin kurulup yerleşmiş ve gelişmekte olmasıyla çok yakından ilgilidir. Hukuki açıdan, bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş olan bu ülkelerden Avrupa topraklarında yer alanların Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlara üye olabilmelerinin ön koşulu, bilindiği gibi, Avrupa İnsan hakları Sözleşmesine ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na taraf olmalarıdır. Ne var ki, bu uluslararası sözleşmelere onları onaylayarak taraf olmak da yetmemekte; temsil etmekte oldukları değerleri yansıtan kurallarına fiili olarak uymaları, onları gerçek yaşamda egemen kılmaları da istenmektedir. Bu yönden bakıldığında, çağdaş liberal demokrasinin yöntem ve öz olarak Türk Dünyasında içselleştirilmiş olması bu nedenle büyük önem taşımaktadır.

KKTC, Baltık ülkelerinden ve eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Bağımsız Devletler Topluluğu içinde yer alan devletlerden farklı olarak, İngiliz Uluslar Topluluğu içinde uzun yıllar liberal demokrasi deneyimine sahip bulunan bir ülkedir. Bununla birlikte, yüzölçümünün ve nüfusunun küçüklüğünün de bir sonucu olarak, yönetim yapısı yerinden yönetimci değil, merkeziyetçi bir yaklaşımla biçimlendirilmiştir. Bu durum, T.C. Anayasasının neredeyse bir kopyası niteliği taşıyan 1985 tarihli KKTC Anayasasının incelenmesinden açıkça anlaşılabilir.

75 yıllık yerel demokrasi ve 60 yıllık çok partili demokratik sistem deneyimine sahip olan Türkiye'nin, demokratikleşme sürecindeki tüm sorunlarına ve geçirdiği sarsıntılara karşın, kimi yönlerden Türk Dünyası ülkelerine bu alanda "danışmanlık" yapabilecek bir gelişme düzeyine varmış olduğu söylenebilir. Başta Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı olmak üzere, Sınırları İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi ve benzeri sözleşmelerin kuralları da, bu amaçla yararlanılabilecek kaynaklar arasındadır. Özellikle belediyecilik eğitimi konusunda, yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde son 40-50 yılda edinilmiş olan deneyimlerinden yararlanmak olanağı vardır. TODAİE'nin geçmiş yıllarda uygulamaya koyduğu izlenelere ek olarak, yakında Azerbaycan'la başlattığı projenin de örnek alınabilecek yönleri vardır.

Bu türlü işbirliği ve yardımlaşma girişimlerinin, ülkelerimiz için, ulusal kimlik özelliklerinden kaynaklanan fiili dayanışma gereksinmesi kadar, tüzel anlamda, Birleşmiş Milletler üyeliğinin gerektirdiği işbirliği zorunluluğundan da kaynaklanmakta olduğunu söyleyebilirim. Toplantının düzenlenmesine olduğu kadar, bu bildiriler kitabının yayımlanmasına katkıda bulunan değerli bilim insanlarına ve üniversitelerimize teşekkür ediyorum, kendilerini kutluyorum. Bilim Kurulu üyelerimin hepsine teşekkürlerimi sunuyorum. Sempozyum hazırlıklarını başlangıcından beri büyük bir ciddiyet ve özveriyle yürüten Prof. Dr. Ayşegül Mengi ile Prof. Dr. Hikmet Kavruk'a ve onların yanı sıra bu kitabın editörlüğü görevini de üstlenmiş olan değerli öğrencimiz ve uğraş arkadaşımız Dr. Deniz İşçioğlu'na da ne denli teşekkür etsem azdır. Herbirinden takdir ve teşekkür duygularımı kabul etmelerini rica ediyorum.

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	1

Bölüm-1

TÜRK CUMHURİYETLERİNDE YEREL YÖNETİMLER I

Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler Açısından Kutadgu Bilig'den Alınabilecek Öğütler <i>Bilge Kağan ŞAKACI</i>	3
Türkiye'deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İlişkileri <i>Tarkan OKTAY</i>	11
Dış Göçler: Bulgaristan'dan İzmir'e Gelen Türk Soylu Göçmenler ve Kamusal Hayatta Görünürlükleri <i>Zerrin Toprak KARAMAN - Özlem ÇAKIR - Yunus Emre ÖZER - İbrahim Güray YONTAR</i>	29

Bölüm-2

TÜRK CUMHURİYETLERİNDE YEREL YÖNETİMLER II

Azerbaycan'da Demokratikleşme Sürecinde Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Görev ve Kaynak Paylaşımı <i>Eyüp ZENGİN - Sebuhi YUSİFOV</i>	47
Sovyet Sonrası Dönemde Özbekistan ve Türkmenistan'ın Politik Rejimlerini Merkez-Yerel İlişkisi Üzerinden Okumak <i>Nazlı NALCI ARIBAŞ - Ayşe Çolpan KAVUNCU</i>	59
Değişen Kamu Yönetimi Anlayışında Yerel Yönetimlerin Özerkliği: Kırgızistan ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme <i>Ercan Oktay - Şerife PEKKÜÇÜKŞEN</i>	81
Diplomasi ve Yerel Yönetimler <i>Umut ARIK</i>	89

Bölüm-3

YEREL YÖNETİMLERDE REFORM

Yerel Yönetim Reformlarının Uluslararası Dinamikleri <i>Barış ÖVGÜN</i>	97
Türkiye'de Yerel Yönetim Reformlarının Avrupa Birliği Perspektifinde Değerlendirilmesi <i>Sefa USTA - Erdal BİLGİÇ</i>	107
Türkiye'de Elektronik Belediye Yönetiminin Yüzleri: Büyükşehir Belediyeleri Ağ (WEB) Sayfaları <i>Nur ŞAT</i>	119

Bölüm-4

MERKEZ – SOSYAL BELEDİYECİLİK VE KALKINMA

Büyükşehir Belediye Başkanının Yerel Kalkınmada Rolü <i>Fikret MAZİ</i>	141
Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Konya Örneği <i>Esra Banu SİPAHİ - Erhan ÖRSELLİ</i>	153
Yerel Yönetimlerde Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Karaman Belediyesi Örneği <i>M. Fatih Bilal ALODALI - Sefa USTA</i>	169
Uluslararası Kuruluşların Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınmada Yerel Yönetimlere Yüklediği Sorumluluklar ve Türkiye Örneği <i>Nurdan KUŞAT</i>	179

Bölüm-5

YEREL YÖNETİM SİSTEMİNDE DEĞİŞİM ÖZERKLİK VE KATILIM

Bir Siyasal Kurum Olarak Yerel Yönetimler ve Özerklik <i>Taylan KOÇ</i>	191
Yerel Yönetimlerde Demokratikleşme ve Yeni Katılımcı Yönetim Mekanizmaları <i>Şafak KAYPAK</i>	205

Bölüm-6

6360 SAYILI KANUN ÇERÇEVESİNDE İDARİ VE MALİ İLİŞKİLER

6360 Sayılı Yasanın Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar: Mersin Büyükşehir Belediyesi Örneği <i>Refik YASLIKAYA</i>	221
6360 Sayılı Kanun Sonrası Mahalli İdare Birliklerinde Ortaya Çıkan Yeni Durum <i>Murat OKCU - Elvettin AKMAN</i>	231
Büyükşehirlerde Değişiklik Öngören 6360 Sayılı Kanun ile Atıla(Maya)N Mali Yerelleşme Adımları <i>Çiğdem AKMAN - İbrahim Attila ACAR</i>	249
Tarihsel Perspektif İçinde Erzurum'da Merkezi Yönetim - Yerel Yönetim İlişkisi <i>Elif ÇOLAKOĞLU</i>	263

Bölüm-7

ANAKENT YÖNETİMİNDE YENİ EĞİLİMLER

Anakentin Zayıf Halkaları: İlçe Belediyeleri - Büyükşehir-İlçe Belediyeleri İlişkilerinde Yaşanan Sorunlar <i>Menaf TURAN - Bülent DURU</i>	283
Türkiye'de Belde Belediyelerinin Yasal Boyutta Ölçek Analizi: Kütahya Örneği <i>Murat YAMAN - Eray ACAR</i>	293
Türk Anakent Yönetim Sisteminde Ölçek Sorunu <i>Banu AKTÜRK ÇETİN</i>	309
Yeni Kentsel Politikalar Ekseninde Türkiye'de Büyük Kent Yönetimi <i>Asmin KAVAS URUL</i>	325
Metropolitan Alanların Yönetiminde Farklı Politika Tercihleri <i>Can Umut ÇİNER</i>	345

Bölüm-8

6360 SAYILI KANUN VE KÖY YÖNETİMİ

6360 Sayılı Kanun Sonrası Büyükşehir Belediyelerinde Yerel Hizmetlerin Organizasyonu <i>Kemal GÖRMEZ - Hazal Ilgın BAHÇECİ</i>	359
Uzaktan Yerel Yönetim: Yeni Büyükşehir Düzenlemesi ve Köyler <i>Hacı KURT</i>	373
Yakın Dönem Büyükşehir Belediyesi Reformu ve Orman Köyleri Meselesi <i>Ozan ZENGİN</i>	383
6360 Sayılı Kanunla Mahalleye Dönüşen Köylerin Durumu <i>M. Lamih ÇELİK</i>	409

Bölüm-9

YEREL YÖNETİMLER VE KATILIM

6360 Sayılı Kanunun Yerel Yönetimlerin Temsil Sistemi Üzerindeki Etkileri <i>Mithat Arman KARASU</i>	421
Yerel Yönetimlerin Faaliyetlerine Katılma Hakkına İlişkin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Ek Protokolü ve Türkiye'nin Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme <i>Mehmet GÜNEŞ</i>	435
Yerel Yönetimlerde Örnek Uygulamalar Yerel Yönetimlerde Kent Konseyleri: Nilüfer ve Çanakkale Kent Konseyleri Örneği ve Katılım <i>Gülşah EREN</i>	451
Türkiye'de Kent Planlaması Sürecine Halkın Katılımı <i>Hasan Hüseyin DOĞAN</i>	471
Katılımcı Yerel Yönetimler Bağlamında Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerine Yönelik Son Düzenlemelerin Değerlendirilmesi <i>Halil İbrahim AYDINLI - Levent MEMİŞ</i>	493

Bölüm-10

YEREL YÖNETİMLERİN MALİ YAPISI VE PERSONEL POLİTİKASI

Yerel Yönetimlerde Personelin Motivasyonunu Etkileyen Uygulamalar: "Kırıkkale Belediyesi Örneği" <i>Nazlı YÜCEL BATMAZ</i>	519
Bir Öğrenilmiş Çaresizlik Örneği: Yerel Yönetim Personelinin Değişime Adaptasyonu <i>Hamza ATEŞ - Süleyman ÇAVUŞOĞLU - Gamze ÇÜRÜKSULU</i>	533
Yönetimler Arası Mali İlişkiler Bağlamında Türkiye'de Yerel Yönetimler Arasında Gelir Bölüşümü: Büyükşehir ve İl Belediyeleri <i>Bilge Hakan AGUN - Mahmut GÜLER</i>	555

Bölüm-11

YEREL YÖNETİMLER VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Kentsel Dönüşümün Yasal-Yönetimsel Boyutunun "Dönüşümünün" Tipolojiler Aracılığıyla Okunması: Ankara Örneği <i>Ufuk POYRAZ - Ceren GAMZE - Yaşar AYHAN - Melih TEZCAN</i>	577
---	-----

Türkiye'de Afet Riskli Alanlarda Kentsel Dönüşüm Mevzuatı, Kurumsal Yapılanma ve Uygulamalar <i>Hayriye ŞENGÜN</i>	595
Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Politikası Ve Altındağ Belediyesi Örneği <i>Uğur SADIÖĞLU - Veysele TIRYAKI - Abdullah KORKMAZ</i>	609

Bölüm-12

YEREL YÖNETİMLERİN FARKLI BOYUTLARI

Avrupa Konseyi Yerel Ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Sınırötesi İşbirliği Sözleşmesi <i>Yusuf ERBAY</i>	635
Kentsel Dönüşüm ve Kimlik <i>Meltem YILMAZ</i>	647

Bölüm-13

ÇAĞDAŞ BELEDİYECİLİK ANLAMINDA KUZEY KIBRISTA BELEDİYELER (PANEL)

Kuzey Kıbrıs'taki 5 İlçe Belediyesinin Teorik ve Sayısal Bağlamda Analizi <i>Sami FETHİ - Dilber CAGLAR</i>	659
Ülkesel Fizik Plan ve Yerel Yönetimler İçin Önemi <i>Hakkı ATUN</i>	661

Bölüm-1
TÜRK CUMHURİYETLERİNDE
YEREL YÖNETİMLER I

- Doğan, Ahmet (1999), Osmanlıca Türkçe Sözlük (Ankara: Akçağ Yayınları).
- Doğan, Nejat (2002), "Kutadgu Bilig'in Devlet Felsefesi-II", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (13): 77-94.
- Gölönu, Sirel (2000), "Yerel Yönetimler, Halkla İlişkiler ve Toplumsal Beklentiler", Gazi Üniversitesi, İİBF Dergisi, (3): 125 – 134.
- Hacip, Yusuf Has (1985), Kutadgu Bilig II Çeviri (Çev. R.R. Arat) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi)
- Koca, Salim (2012), "Kutadgu Bilig'de Hükümdar, Vezir ve Süfi Tipleri'nin Tanıtılmasında ve Bu Tiplerin Temsil Ettikleri Fikirlerin Açıklanmasında Metaforların Rolü", Gazi Türkiyat, 10: 63-79.
- Matematikçiler Derneği (2014), <http://www.matder.org.tr/> (04.06.2014)
- Onay, Ahmet Talât (2000), Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı (Ankara: Akçağ Yayınları)
- Önder, Özgür (2014), "Kutadgu Bilig'de İdari Teşkilatlanma", Tozlu Raflardan Günümüze Kutadgu Bilig Siyaset ve Yönetim (Ed. M. Akıncı) (Ankara: Nobel Yayıncılık): 89-116.
- Öner, Şerif (2001), "Belediyelerde Yönetime Katılmada Halkla İlişkilerin Rolü ve Önemi", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (2): 100-114.
- Sezer-Uysal, Birkân (1987), "Yerel Yönetimin Çevresi – Halkla İlişkiler ve Kanaat Araştırmaları", Amme İdaresi Dergisi, 20 (1): 15-32.
- Taş, İsmail (2010), "Kutadgu Bilig'in Teorik Yapısı", Turkish Studies, 3(5): 1880-1897.
- Tortop, Nuri (1998), Halkla İlişkiler, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı (Ankara: Yargı Yayınları).
- Türk Dil Kurumu (2014), <http://www.tdk.gov.tr/> (04.06.2014).
- Yalçındağ, Selçuk (1988), "Kamu Sektöründe Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Sorunlarının Genel Görünümü", Halkla İlişkiler Sempozyumu – 87, 20-21 Nisan 1987 (Ankara: A.Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu, TODAİE): 55-84.

TÜRKİYE'DEKİ BELEDİYELERİN TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE KARDEŞ ŞEHİR İLİŞKİLERİ

Doç. Dr. Tarkan OKTAY¹⁵

GİRİŞ

Küreselleşmenin çok boyutlu olarak etkisinin tüm dünyada hissedildiği günümüzde, hükümetler düzeyindeki ilişkilerden daha fazla daha alt düzeyde bulunan organizasyonların ve toplulukların ilişkileri öne çıkmaktadır. Bu kapsamda yerel yönetimler arası ilişkiler önemli bir yere sahiptir. Ülkelerdeki yönetim yaklaşımlarının merkezi yönetimden yerel yönetimlere doğru kayması, yerel düzeydeki uluslararası ilişkileri de geliştirmektedir. Yerel yönetimlerin rolünün bir kısmının sivil topluma ve özel sektörlere aktarılması, yerel düzeydeki uluslararası ilişkileri çok yönlü ve daha kalıcı hale getirmektedir.

Kardeş şehir işbirlikleri yerel yönetimler arası ve dolayısıyla şehirler arası işbirliklerinin çok yönlü, esnek ve etkili bir biçimidir. Kardeş şehir ilişkileri, iki yerel yönetim yanında halkların dostane ilişkiler kurmasını sağlayarak birçok konuda işbirliği geliştirilmesi ve problemlere ortak çözümler üretilmesi için etkin bir araç durumundadır. Kardeş şehir işbirlikleri, şehirlerin uluslararası ilişkilerin önemli bir öznesi haline gelmesine paralel olarak dünyada gelişme göstermektedir.

Araştırma temel konusunu Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir ilişkileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda İçişleri Bakanlığı'nın kardeş şehir ilişkileri ile ilgili istatistikî verileri SPSS yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Türkiye'deki belediyelerin tüm kardeş şehir ilişkileri ele alınmaktadır. İkinci kısımda ise belediyelerin Türk Cumhuriyetlerindeki şehirler ile geliştirdikleri kardeş şehir işbirlikleri özel olarak analiz edilmektedir. Kardeş şehir ilişkileri kıtalar, ülkeler, şehirler, işbirliği tarihleri, belediye türleri gibi çok yönlü kriterler bakımından incelenmiştir.

YEREL YÖNETİMLER VE İŞBİRLİKLERİ

Bugün hemen hemen bütün ülkelerde yerel yönetimler demokratik kurumların önde gelenlerinden biri olarak kabul edilirler. Yerel yönetimlerin halkın kendi kendini yönetmesine imkan veren kurumlar olması bu kabulün temel sebebinin oluşturmaktadır. Yerel yönetimler, kamu yönetimindeki diğer hizmet yürüten birimlerden karar organlarının halk tarafından belirlenmesi ve halka yakın bir kademedede bulunmaları bakımından ayrılmaktadır (Keleş, 2006: 61). Bu nitelikleri, hizmet sunan birimler olmanın ötesinde siyasal yönlerinin de öne çıkmasını sağlamaktadır.

Yerel yönetimler; aktif yurttaşlığı geliştirmesi, yerel kimliğin oluşmasına ve korunmasına katkıda bulunması, yerel topluluk üyelerinin ihtiyaç ve isteklerini yansıtabilmesi, yerel topluluk üyelerine güç, fırsat ve seçenek sağlaması, yerel topluluk kurum ve kuruluşları aracılığı ile yeni demok-

¹⁵ Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, tarkan.oktay@medeniyet.edu.tr

ratik alanların ortaya çıkmasına katkıda bulunması gibi yönleri ile demokrasiyi güçlendiren kurumlar olarak görülür (Yıldırım, 1993, 37).

Kamu yönetimi alanındaki yeni yaklaşımlar ve geliştirilen kavramlar, yerel yönetimleri ve vatandaşların devlet karşısındaki konumunu yeniden şekillendirmektedir. Bu çerçevede yeni kamu yönetimi yaklaşımının temel yansımaları; devletin tek hakim aktör olmaktan uzaklaşması, piyasaların genişlemesi, yeni sosyal fonksiyonların zorunlu olarak ortaya çıkması, teknoloji sayesinde kamu hizmetlerine daha kolay ulaşabilme ve siyasi alanda sıradan vatandaşlar, özel sektör, işçi sendikaları, sivil toplum örgütleri, baskı grupları tarafından oluşturulan siyasi ağların (policy networks) artması ve bunların kamu politikalarının şekillendirilmesinde esas aktörler olarak yer alması olarak sayabiliriz (Genç, 2010: 148).

Günümüzde merkezi yönetimden yerel yönetimlere görev ve mali kaynak aktarımı anlayışının ötesine geçilerek, merkezi ve yerel yönetimlerden sivil topluma ve özel sektöre sorumluluk ve kaynak aktarımı noktasına gelinmiştir. Bu yeni yaklaşımın önemli ayaklarından biri "Yönetişim" kavramıdır. Yönetişim, kamu yönetimini oluşturan birimlerin kamu politikası tespiti ve uygulanması süreçlerini, kamu dışındaki aktörlerle işbirliği içinde yürütmesidir. Bu çok ortaklı yönetim yapısı, vatandaşların çevrelerinin oluşumuna ve yönetimine aktif olarak katılmalarına imkan tanır. Yerel yönetimler halka yakın kamu birimleri olarak, yönetişimin daha yaygın ve etkin uygulanabileceği kademelerdir (Oktay, 2013: 46). 2001 yılında Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Yönetişimi hakkında hazırlanan Beyaz Kitap'ta "iyi yönetişim" in temel prensipleri açıklık, katılım, hesap verebilirlik, etkililik ve tutarlılık olarak ifade edilmiştir (European Governance: 2001: 10).

Yerel yönetimlerle ilgili diğer önemli kavram Yerindenlik (subsidiarity) ilkesidir. Yönetimler arası yetki ve görev paylaşımında kullanılan bu ilke, kamu hizmetleri sorumluluğunun mümkün olduğunca halka yakın birimlere verilmesini öngörür. 1992 Maastricht Avrupa Birliği Anlaşması ile daha da önemli hale gelmiştir. Vatandaşların daha fazla yönetime katılması, yerelleşmenin güçlendirilerek demokratik gelişmenin sürdürülmesi de, bu ilkenin sağladığı önemli yararlarıdır (Çukurçayır, 2006, 114). Yerindenlik ilkesi yerel yönetimlere yeni yetki ve sorumluluklar ve geniş bir hizmet alanı sağlamıştır.

1985'de ilan edilen ve 1993 yılında Türkiye'de bazı çekincelerle yürürlüğe giren Avrupa Yerel Yönetimler özerklik Şartı, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, özerkliklerinin geliştirilmesi ve korunması, yerinden yönetim ve demokrasi ilkelerine dayanan bir düzenin inşası bakımından çerçeve niteliğinde bir belge durumundadır. Bu belgenin 10 uncu maddesinde yerel makamların birlik kurma ve birliklere katılma hakkı başlığı altında yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası düzeyde diğer yerel yönetimlerle çok yönlü biçimde işbirliğine girebilmeleri ilke olarak düzenlenmiştir (Avrupa Yerel Özerklik Şartı: Md 10).

Demokratik anlayışın gelişmesi, yönetişim uygulamalarının yaygınlaşması, yerindenlik ilkesi ve kamu yönetimi alanındaki yeni yaklaşımlar yerel yönetimleri ve vatandaşları daha aktif bir konuma getirmiştir. Bu gelişmenin diğer bir boyutu yerel yönetimler arası işbirliklerinin artmasıdır. Yerel hizmetlerin karmaşıklaştığı ve çok boyutlu hale geldiği günümüzde yerel yönetimler karşı karşıya oldukları problemlere çözüm üretmek, daha etkin hizmet sunabilmek, vatandaşların sosyal ve kültürel gelişimini sağlamak amacıyla kendi aralarında işbirliğine gitmektedir. Yerel yönetimler arası birleşmeler, proje ortaklıkları, yerel yönetim birlikleri, aynı sınırı paylaşanlar arasında sınırötesi işbirlikleri, çalışma ziyaretleri, yerel yönetimlerle ilgili tarih, sağlık, çevre koruma vb. konular-daki ağlar ve kardeş şehir ilişkileri işbirliği türleri olarak sayılabilir.

Yerel yönetimler arası işbirlikleri, hiyerarşik yapı yerine yatay yapıların hakim olduğu, dikey örgütsel süreçlerin yerine yatay süreçlerin geçerli olduğu bir ilişki düzenini ifade etmektedir. İşbirlikleri sayesinde rekabetçi olmayan yardımlaşmacı ilişkilerin temel olduğu, rutin karşılığın yerini

esnekliğin aldığı, kaynakları paylaşan ve yardımlaşmanın ortak çıkarları gerçekleştirmek üzere en iyi yol olduğuna inanan aktörleri birbirine bağlayan göreceli olarak dengeli ve istikrarlı ilişkiler kurulabilmektedir (Köseçik, 2006:27).

Küreselleşme ile birlikte coğrafi sınırların öneminin azalması, sosyal, kültürel ve siyasal benzeşme süreçlerinin yoğunlaşması gibi yeni bir durum yaşanmaktadır. Bir toplumda meydana gelen bir gelişme ve dönüşüm diğer ulusların sosyal ve siyasal sistemlerini önemli ölçüde etkilemektedir (Çukurçayır, 2011: 45). Küreselleşmenin gelişmesi ile birlikte yerel yönetimler bakımından ulusal düzeydeki işbirlikleri yanında uluslararası işbirlikleri de önemli hale gelmiştir. Özellikle ekonomik ve siyasal işbirliğine giden ülkeler arasındaki ilişkilerin hükümetler düzeyinden bölge ve şehir düzeyine indirilmesi temel strateji halindedir. Örneğin Avrupa'da "yurttaşlar Avrupası'na" ulaşmada yerel yönetimler arası işbirliği ile ilgili önemli adımlar atılmıştır. EUREGIO (Avrupa Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı), bu işbirliklerinin gerçekleştirilmesine yönelik bir birliktir. Bu birlikte, bölgesel ve her türlü işbirliğinin geliştirilmesi temel amaç durumundadır (Çukurçayır, 2006: 114).

Bölgesel işbirliği oluşturmayı amaçlayan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nde de yerel yönetimlerle ilgili olarak benzer bir yaklaşım görülmektedir. Örgütün ilgili raporlarında, yerel seviyede siyasal destek, bölgesel işbirliğinin başarısının başlıca unsurlardan biri olarak belirtilmektedir. Yüzölçümü, nüfus, coğrafi özellikler, zenginlik, kültürel miras ve çevre açısından farklı olan her şehir, bölge veya alan, kendi sürdürülebilir kalkınma vizyonunu geliştirme ve kendi kimliğine dayanarak bölgesel işbirliğine destek verme kapasitesine sahip olduğu kabul edilmektedir. Yerel yönetimlerin diploması ve işbirliği yoluyla, toplumlar arasındaki diyalog ve barışı oluşturmak için entegre tutumlar geliştirmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Yerel yönetimler arasındaki deneyim ve bilgi alış veriş, hoşgörü, dostluk ve karşılıklı anlaşmayı güçlendiren ortak etkileşime önemli oranda katkı sağlayan bir unsurdur (KEİPA Raporu, 2005: 30-35).

KARDEŞ ŞEHİR KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Kardeş şehir; coğrafi olarak birbirinden uzak konumdaki iki şehrin, uluslararası düzeyde kültürel, ekonomik, hizmet sunumu ve benzeri konularda ortak faaliyetler yürütmek üzere dostane ilişkiler kurmasını ifade eden bir kavramdır. Türkiye'de "kardeş şehir" biçiminde kullanılan kavram, uluslararası literatürde ABD kökenli "sister city" veya Avrupa kökenli "town twinning" olarak ifade edilmektedir.

İki şehir arasındaki işbirliği, ilgili yerel yönetimlerin kardeş şehir konusundaki ulusal prosedürlerinin tamamlanması ve imzalanan işbirliği protokolü ile resmîyet kazanmaktadır. İşbirliği protokolü kardeş şehir ilişkisinin hedefini, amacını, kapsamını, mali yükümlülükleri, işbirliği alanlarını ve tarafların diğer yükümlülüklerini içeren metinlerdir. Protokoller, uygulama farklılıkları olmakla birlikte, genelde taraf yerel yönetimlerin meclisleri tarafından kabul edilmeleri ile geçerlilik kazanırlar.

Kardeş şehir ilişkisi dışında, iki şehir arasında uzun ya da kısa süreli belli bir konuda, örneğin bir proje çerçevesinde, işbirliği protokolüne dayalı ilişkiler de kurulabilmektedir. İki şehir arasındaki ilişkilerin diğer bir örneği de iyi niyet mektuplarıdır. İki şehir arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi konusunda tarafların iyi niyet beyanını içeren mektuplar, taraf olan şehirlere herhangi bir sorumluluk yüklemeyen metinlerdir.

Şehirler arasında dostluk ve karşılıklı kültürel ortaklıklar konusundaki en eski örneklerden biri, Alman şehri olan Paderbom ile Fransız şehri olan Le Mans arasında 830'da kurulan işbirliğidir. Sonraki dönemlerde benzer işbirlikleri az sayıdaki şehir arasında kurulmuştur. Kardeş şehir ilişkilerinin esas önem kazandığı ve yaygınlaştığı yıllar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonradır. Büyük ve

yıkıcı bir savaştan çıkan Avrupa'da barışın kalıcı olabilmesi amacıyla yerel düzeyde işbirlikleri teşvik edildi ve kardeş şehir işbirlikleri desteklendi. İngiltere ve Fransız kentleri ile Almanya kentleri arasındaki kardeş şehir ilişkileri hızla gelişme gösterdi. Böylece, şehirler arasında daha kapsamlı ve uzun dönemli işbirlikleri kurulmaya başlandı. O günkü adıyla Avrupa Council of European Municipalities (CEM) ve United Towns Organization (UTO) gibi organizasyonlar tarafından da kardeş şehir ilişkileri desteklendi ve şehirler bu konuda teşvik edildi. CEM'in "Bağ Kurma Modeli" ile UTO'nun "Köprü Kurma Modeli" kardeş şehir tarihinde iki önemli paradigma oldu (Clarke, 2010: 174).

İkinci dünya savaşından sonra Avrupa'da yerel düzeyde işbirliği aracı olarak gelişen kardeş şehir yöntemi, daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne ve diğer gelişmiş ülkelere de yayıldı. ABD'de kardeş şehirler Avrupa'dan farklı biçimde gelişti. Kardeş Şehir Hareketi adıyla (Sister City Movement) 1956'da başkan Eisenhower tarafından ABD'deki şehirler ile diğer ülkelerdeki şehirler arasında insandan insana (people to people) girişimi çerçevesinde başlatıldı (Zelinsky, 1991: 8). Günümüzde 500 ABD şehrinin kardeş şehir ağı kapsamında 149 ülkede 2 binden fazla işbirliği bulunmaktadır (Sister Cities International).

Soğuk savaş döneminde, iki ayrı bloğu oluşturan devletler arasında sınırlı düzeydeki ilişkilere rağmen kardeş şehir işbirlikleri, farklı şehirlerde yaşayan insanlar arasında özellikle kültürel alanda bir ilişki kanalı olarak işlev gördü. 1980'li yılların sonundan itibaren kardeş şehir işbirlikleri Doğu Bloku ülkeleri ve gelişmekte olan diğer ülkelerde de yayılma gösterdi (Ogawa, 2012: 12; Zelinsky, 1991: 4-5). Avrupa'da Yunanistan, Portekiz ve İrlanda gibi en dıştaki ülkeler yanında İspanya, İsveç, Avusturya, İsviçre, Finlandiya gibi daha gelişmiş ülkelerde de yaygınlaştı. Avrupa dışında Avustralya ve Yeni Zelanda'da kardeş şehir işbirliklerinin sayısı arttı. Çin, Filipinler, Tayvan ve Güney Kore'de bu konuda gelişme daha yavaş oldu. Uzak doğuda özellikle Hong Kong'un kardeş şehir ilişkileri öne çıktı (Zelinsky, 1991: 11).

1980'lerde Avrupa Birliğinin gelişmesi ve Avrupa vatandaşlığının oluşturulması kapsamında kardeş şehir işbirlikleri de daha önemli hale geldi. 1984'de Avrupa Konseyi tarafından üye devletler ve vatandaşlar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde kardeş şehirlerin önemli bir araç olarak kabul edildi. Sonraki yıllarda kardeş şehir işbirliklerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi konusunda çeşitli mali destek programları da devreye sokuldu (Clarke, 2010 : 186). Günümüzde Avrupa perspektifinin gelişmesi, Avrupa birliği ve kimliğinin yerleşmesi konusunda kardeş şehirlere verilen rol devam etmektedir. Kardeş şehir işbirlikleri, farklı ülkelerdeki insanların kaynaşması ve görüş alışverişinde bulunmaları için esnek bir araç olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda ticaret, kültür, spor, sürdürülebilir kalkınma, gençler, yerel kamu hizmetleri gibi geniş bir yelpazede işbirliklerine imkan veren bir yöntem olarak görülmektedir (Avrupa Kardeş Şehir Eşleştirme; Langelnohl, 2009: 2015-222).

Bugün gelinen noktada sadece ABD ve Avrupa'da değil, dünyanın birçok bölgesinde kardeş şehir işbirliklerinin kurumsal düzeyde teşvik edildiği ve desteklendiği görülmektedir. Şehirlerdeki yerel yönetimlerin, resmi çerçevede kurdukları kardeş şehir işbirlikleri çok yönlü biçimde gelişmektedir. Farklı etnik ve kültürel özelliklere sahip şehirlerarasındaki ilişkiler, buralarda yaşanan insanların farklı kültürlerle tanışmalarını sağlamaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve özellikle internetin yaygınlaşması, e-posta ve web sayfası gibi araçlar kardeş şehirlerin birbirlerine yakınlaşmalarını da kolaylaştırmaktadır.

Kardeş şehir ilişkileri birbirinden oldukça farklı kültürler yanında, Türk Cumhuriyetlerindeki işbirliklerinde olduğu gibi, yakın kültürler arasında zaman içinde azalmış ilişkilerin tekrar gelişmesinde de önemli role sahiptir. Türkiye'deki belediyelerin Türk Cumhuriyet'lerindeki şehirlerle olan ilişkileri 1990'lı yıllarda başlamış ve 2000'li yıllarda artan oranda gelişme göstermiştir.

KARDEŞ ŞEHİR İŞBİRLİKLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ YASAL ÇERÇEVESİ

Türkiye'deki belediyelerin yurt dışı ilişkileri ve bu çerçevede kardeş şehir işbirliklerinin yasal zeminini kanun hükümleri ve bakanlık genelgeleri oluşturmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 74 üncü maddesi belediyelerin yurt dışı ilişkilerini düzenlemektedir. Kanuna göre belediyelerin yurt dışı ile ilişkileri üç ayrı kategoride değerlendirilmektedir. Birincisi; belediyelerin görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara kurucu üye veya üye olarak katılabilmeleridir. İkincisi, belediyelerin kendi görev alanları ile ilgili yurt dışındaki teşekkül, organizasyon veya yerel yönetimlerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilmeleridir. Üçüncüsü ise, belediyelerin yurt dışındaki yerel yönetimlerle kardeş şehir ilişkisi kurabilmeleridir.

Belediyelerin kanunda belirtilen üç farklı yurt dışı ilişki türü çerçevesindeki girişimlerinin belediye içindeki karar verme mercii belediye meclisidir. Belediye Kanunu'nun 18 inci maddesinde yurt dışı ile ilişkiler konusunda belediye meclisine görev verilmiştir. Kanuna göre; yurt dışındaki belediyeler ve yerel yönetimlerle karşılıklı iş birliği yapılması, kardeş kent ilişkileri kurulması, ekonomik ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesi, bu faaliyet ve projeler kapsamında arsa, bina ve benzeri tesisler yapılması, kiralanması veya tahsis edilmesi gibi konularda belediye meclisine yetki vermektedir. Belediye meclisinin bu konudaki kararları, normal karar alma sürecine göre alınmaktadır. Yurt dışı ilişkiler konusundaki kararlar, meclis toplantısında bulunanların salt çoğunluğunun oyu ile kabul edilmektedir.

Belediyelerin yurt dışı ilişkileri kapsamında yapacakları harcamalarla ilgili olarak Belediye Kanunu'nun 60 ıncı maddesinde düzenleme yapılmıştır. Buna göre belediyelerin yurt dışındaki kamu kurumları, özel kesim kurumları veya sivil toplum örgütleriyle birlikte yürüttükleri ortak hizmetler veya proje giderleri, belediyenin giderleri arasında sayılarak belediyelerin bu konuda harcama yapmasına yasal bir zemin oluşturulmuştur.

Belediye Kanunu, yurt dışındaki ilişkiler konusunda belediye meclisi kararı yanında merkezi düzeyde bazı şartlar da getirmektedir. Buna göre belediyelerin yurt dışında geliştirecekleri ilişkilerin dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca, işbirliği yapılmadan önce İçişleri Bakanlığı'ndan izin alınması zorunludur.

Belediyelerin yurt dışı ilişkilerini düzenleyen diğer yasal düzenleme, 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun'dur. Kanunun 1 inci maddesinde; Türkiye Cumhuriyetinin yabancı devletlerle, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile milletlerarası kurullarla, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile temas ve müzakerelerin Dışişleri Bakanlığı eliyle ve ilgili bakanlıklarla işbirliği yapılmak suretiyle yürütülür hükmü bulunmaktadır. Ayrıca, aynı maddenin 6 ıncı bendinde dış ilişkiler konusunda Dışişleri Bakanlığına bilgi vermesi gereken kurumlar arasında yerel yönetimler de sayılmıştır.

Yurt dışı ilişkiler konusunda belediyeler için yasal çerçeveyi oluşturan diğer metinleri İçişleri Bakanlığı genelgeleri oluşturmaktadır. Genelgelerde kardeş şehir ilişkisinin çerçevesi ve kapsamı ile ilgili bilgi ve koşullar yer almaktadır. Kardeş şehir ilişkisi kurulacak olan şehir hakkında bilgilerin derlenmesi, işbirliğinin konusunun, süresinin, amacının, hedefinin, maliyetinin ve beklenen faydaların neler olduğunun ortaya konulması, işbirliği protokolünün hazırlanması ve belediye meclisi kararının alınması gerekmektedir. Bu hazırlık sonrasında İçişleri Bakanlığına başvurularak işbirliği için gerekli izinler alınabilmektedir.¹⁶

¹⁶ İçişleri Bakanlığı'nın ilgili genelge ve yazıları: 1) 20.05.1996 gün ve B050MAH0400000/756-22 sayılı genelge; 2) 25.09.1997 gün ve B050MAH076000/50569 sayılı genelge; 3) 20.09.2000 gün ve B050MAH076000/328 sayılı

KARDEŞ ŞEHİR İŞBİRLİKLERİNİN ÇOK YÖNLÜ İŞLEVLERİ

Kardeş şehir işbirliklerinin en temel işlevi, iki şehir arasında dostane bir yakınlaşmanın ve iletişimin kurulmasıdır. Kardeş şehir işbirlikleri taraflarca etkin olarak değerlendirildiğinde birçok alanda önemli fırsatlar ve yararlar sunmaktadır. Bu işbirliklerinin çok yönlü işlevlerini 6 başlık altında incelemek mümkündür. Kardeş şehir ilişkilerinde aşağıdaki başlıklar altında belirlenen işbirliklerinden birisi ya da daha fazlası şehirlerin ölçeği ve kapasitesine göre bir arada yürütülebilmektedir.

Sosyal ve Kültürel İşbirlikleri: Kültürel ve etnik yapı olarak birbirinden farklılık gösteren iki şehir halkı arasında iletişimin ve işbirliğinin geliştirilmesi, kardeş şehir ilişkilerinin uzun süreli ve daha etkin yürütülebilmesi için stratejik öneme sahiptir. Kardeş şehir ilişkilerinde en kolay biçimde gelişme sağlanabilecek alan sosyal ve kültürel ilişkilerdir. Diğer ilişki alanlarına göre daha kolay organize edilebilmektedir. Burada önemli olan nokta, şehirlerin sahip olduğu kültürel zenginliğin, belediyeler tarafından düzenlenecek etkinlikler ile çok yönlü biçimde etkileşime geçmesinin sağlanmasıdır. Bu faaliyetlerden bazıları; festival, kültür günleri, tiyatro turnesi, konser, çeşitli dallardaki sanatçıların etkinlikleri, sergiler ile tekstil, folklor, yemek ve edebiyat alanındaki etkinlikler olarak sayılabilir. Ayrıca, sosyal alanda engelli, yaşlı, çocuk, genç ve kadınlara yönelik hizmetler konusundaki iyi uygulamaların paylaşılması da bu kapsamda değerlendirilebilir. Kültürel ve sosyal işbirlikleri kardeş şehir işbirliklerinin halk nezdinde daha görünür olması ve farkındalık oluşturma bakımından da birçok yarara sahiptir.

Yerel hizmetler konusunda teknik bilgi ve tecrübe Paylaşımı: Kardeş şehir işbirliği, yerel hizmetlerin sunumu ile ilgili olarak teknik bilgi ve tecrübelerin karşılıklı olarak paylaşılmasına imkan verir. Kentsel altyapı, hizmet teknolojileri, kurumsal kapasite geliştirme uygulamaları, yeşil alan düzenlemeleri, şehir planlaması ve konut çözümleri, trafik ve otopark çözümleri gibi çok değişik konularda belediyelerin gelişme göstermeleri ve hizmet kalitelerini arttırmaları noktasında önemli fırsatlar sunar. Türkiye’de bu alanda özellikle Avrupa Birliği’ndeki şehirlerle kurulan kardeş şehir ilişkilerinde bu yararları gözlemlemek mümkündür. Buna benzer şekilde Türkiye’deki belediyelerin de daha az gelişmiş bölgelerdeki kardeş şehirlere önemli tecrübe ve teknik bilgi aktarması söz konusudur.

Ekonomik İşbirliği: Kardeş şehir işbirlikleri çerçevesinde ekonomik işbirlikleri de kurulabilmektedir. Şehirlerin ölçeği ve ekonomik potansiyeline göre bu ilişkinin boyutları da değişebilmektedir. Ekonomik işbirliği çerçevesinde öncelikli olarak iki şehir arasındaki ticari ortaklıkların kurulması ve ticaret hacminin karşılıklı olarak artırılması gelmektedir. Şehirlerdeki ticari organizasyonlarının bu noktadaki rolü önemlidir. Ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi çerçevesinde ticaret odaları ve ticari heyetlerin karşılıklı ziyaretleri, fuarların düzenlenmesi, şehirlerin ticari potansiyelleri hakkındaki ilgilere yönelik bilgilendirme ve danışmanlık destekleri sağlanması, alışveriş günleri organizasyonu, şehirler üzerinden ülkenin tümüne yönelik ticaret amacıyla stratejik ortaklıklar kurulması gibi faaliyetler sayılabilir.

Tarihsel Çevrenin Korunması: Şehirlerin sahip olduğu tarihi çevrenin korunması, sağlıklılaştırılması ya da geliştirilmesi gibi konularda belediyeler arasında işbirliği çalışmaları yapılabilmektedir. Bu kapsamda eser restorasyonu, koruma konusunda bilgi ve tecrübe paylaşımı, eski eserlerle ilgili laboratuvar imkanlarından yararlanılması, iyi uygulama örneklerinin paylaşılması, tarihi çevrede kentsel tasarım uygulaması yapılması, ortak arkeolojik kazılar gerçekleştirilmesi, üniversiteler

genelge; 4) 24.04.2001 gün ve B050MAH076000/806 sayılı genelge; 5) 16.02.2005 gün ve B050MAH076000/597-50137 sayılı yazı; 6) 07.04.2005 gün ve B050MAH0650002/86-80970 (2005/36) sayılı genelge; 7) 20.06.2005 gün ve B050MAH076000/5003-50520 (2005/62) sayılı genelge.

ile birlikte tarihi çevrenin ele alındığı sempozyum vb. toplantılar düzenlenmesi gibi faaliyetler yürütülebilmektedir.

Doğal Çevrenin Korunması: Şehirlerde ve yakın bölgelerdeki doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesi sürdürülebilirlik yaklaşımının ön koşulu durumundadır. Doğal çevreyi tehdit eden ve kirlilik oluşturan etkenlerin ortadan kaldırılması ya da etkilerinin azaltılması konusunda belediyeler birçok proje yürütmektedir. Yeşil alanların geliştirilmesi, su kaynaklarının ve doğal yaşam alanlarının korunması, gürültü ve hava kirliliğinin önlenmesi, çevrenin korunması konusundaki bilincin ve farkındalığın artırılması, doğal enerji kaynakları teknolojisi, enerji verimliliği uygulamaları, su tasarrufu çözümleri, kentsel altyapının çevre ile dost nitelikte yapılandırılması bu konudaki başlıca alanlardır. Çevrenin korunması ile ilgili teknolojilerin transferi, iyi uygulama örneklerinin paylaşımı, bilgi ve deneyim aktarımı, ortak projeler yürütülmesi, doğal yaşamla ilgili gezi ve etkinlikler düzenlenmesi kardeş şehirlerin işbirliği yaptığı alanların başında gelmektedir.

Diplomasi ve lobicilik: Uluslararası ilişkiler, günümüzde sadece hükümetler düzeyindeki ilişkilerden ibaret değildir. Sivil toplum kuruluşları, özel sektör, yerel yönetimler ve diğer organizasyonlar da uluslararası ilişkilerde önemli rol üstlenmektedir. Merkezi düzeyde kabul edilen dış politikanın desteklenmesi, uygulamaya konulması ve sürdürülebilir olması hükümetlerin dışındaki daha alt düzeydeki bu örgütlenmelerin yabancı ülkelerdeki etkinliğe bağlıdır. Belediyelerin kendi aralarında kurduğu kardeş şehir işbirlikleri de bu çerçevede stratejik bir öneme sahiptir. Kardeş şehir ilişkilerinin geliştirdiği çok yönlü ilişkiler ağı, etkin yararlanıldığında ülkelerin dış politikalarına da destekleyici ve yön verici bir kaynak olabilmektedir. Bu çerçevede uluslararası örgütlerde birbirlerine destek sağlanması, ülkelerdeki dış politika, ticaret, yatırım vb. konularla ilgili kararlarda lobicilik yapılabilmesi, ülke parlamentolarında şehirleri temsil eden parlamenterlere lobicilik çerçevesinde ulaşılabilmesi ve lobicilik desteği sağlanabilmesi gibi konularda kardeş şehir işbirlikleri önemli fırsat ve imkanlar sunmaktadır.

Avrupa Birliği Fonlarından Yararlanma: Avrupa Birliği bünyesinde her yıl birbirinden bağımsız 500'e yakın fon programı bulunmaktadır. Bu fonlardan 300 kadarından Türkiye yararlanabilmektedir. Bu fonlarda yerel yönetimler arası ortaklıklar ön şart durumundadır. Belediyeler Avrupa Birliği Bünyesinde bulacakları kardeş şehirlerle birlikte ortak projeler geliştirebilir veya kardeş belediyenin önceki yıllarda sundukları ve uyguladıkları projeleri kendi belediyeleri için uygulayabilirler. Fonlar sadece belediye için değil belediye sınırları içinde hizmet veren okullar, sivil toplum kuruluşları, odalar ve borsalar gibi kurum ve kuruluşlar içinde geçerli olmaktadır (Öncü: 2).

TÜRK CUMHURİYETLERİNDEKİ BELEDİYELERLE KARDEŞ ŞEHİR İŞBİRLİKLERİ ARAŞTIRMASI BULGULARI

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da şehirlerin yakınlaşması, dolayısıyla farklı toplulukların birbirleriyle etkileşiminin artırılması için bir araç olarak yaygınlaşmaya başlayan kardeş şehir işbirlikleri, Türkiye'de 1990'lı yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Türkiye'deki belediyelerin dünyanın çeşitli yerlerindeki belediyeler ile kardeş şehir ilişkileri günümüzde önemli bir düzeye ulaşmış durumdadır.

Araştırma kapsamında Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir işbirliklerinin genel olarak analizi yanında, asıl araştırma konusu olan Türk Cumhuriyetleri ile kurulan kardeş şehir işbirlikleri de analiz edilmektedir. Türk Cumhuriyetlerinin kapsamını Orta Asya'daki bağımsız Türk devletleri, özerk statüleri sahip Türk bölgeleri ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yer alan şehirler oluşturmaktadır.

Sovyetler Birliği'nde 1980'li yıllarda uygulanmaya başlayan glasnost (açıklık) ve perestroyka (yeniden yapılanma) politikasının devletin çözülmesine neden olması sürecinde bazı Türk unsurlar, ulusal

kimliklerini kazanarak bağımsız devletlerini kurma imkanına kavuşmuştu. Bağımsız Türk devletleri Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'dır. Orta Asya dışında, Kıbrıs'ta yaşayan Türkler, 15 Kasım 1983'de Self-determinasyon hakkını kullanarak Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi'nde oybirliği ile alınan bir kararla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etti.

Bağımsız devletler yanında Rusya, Ukrayna, Çin, Azerbaycan ve Özbekistan içinde özerk statüye sahip bölgeler de bulunmaktadır. Bunlar; Sincan (Uygur), Altay, Balkar, Başkurtistan, Çuvaşistan, Dağıstan, Gagavuzya, Kırım, Hakasya, Karaçay, Karakalpakistan, Nahçıvan, Tataristan, Tuva, Yakutistan olarak sayılabilir.

Analizde kullanılan veriler İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler genel Müdürlüğü'nün yayımladığı istatistiklere dayanmaktadır. Türkiye'deki belediyeler 2014'ün altıncı ayı itibarıyla yurtdışında 1.321 şehirle kardeş şehir ilişkisi kurmuş durumdadır. Bu ilişki ağında Türk Cumhuriyetlerindeki şehirlerin payı ve çok yönlü dağılımı istatistiki analiz çerçevesinde ele alınmaktadır. Analizde, Türk Cumhuriyetleri ile kardeş şehir ilişkileri olan Türkiye'deki belediyelerin sayısı, bölge dağılımları, il dağılımları ve belediye türü dağılımları açısından incelenmektedir. Ayrıca, işbirliği yapılan şehirlerin Türk Cumhuriyetlerine dağılımı, en fazla işbirliği yapılan şehirler, işbirliklerinin yıllara göre gelişme durumu gibi çok yönlü analizler gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir işbirlikleri analizinin ilk kısmını genel veriler oluşturmaktadır. Belediyelerin yurt dışındaki tüm kardeş şehir işbirlikleri genel verilerin kapsamını oluşturmaktadır. Belediyelerin tüm kardeş şehir işbirlikleri içinde ağırlıklı rol Avrupa'daki şehirlere aittir. Avrupa'daki işbirliklerinin 1/3'ü ise Balkan bölgesindeki şehirlerle imzalanmıştır. Türkiye'nin Balkanlarla olan tarihi bağlarının etkisini bu tabloda görmek mümkündür. Özellikle seçmenleri içinde Balkan kökenlilerin yoğun olduğu belediyeler bu konuda daha istekli davranmaktadır. Türkiye'deki belediyelerin Avrupa'da gelişmiş ülkelerde yer alan şehirlerle işbirliği kurmaları konusundaki teşvik edici unsurların başında yerel hizmetlerle ilgili teknik bilgi ve deneyim paylaşımı imkanı gelmektedir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin kardeş şehir ilişkileri konusundaki destekleyici ve teşvik edici uygulamalarının da bu konuda etkili olduğu söylenebilir.

Belediyelerin işbirliklerinde ikinci önemli pay Asya'daki şehirlere aittir. Afrika'daki şehirlerin payı %4,7'de kalmıştır. Uzak mesafeye rağmen Kuzey Amerika'daki şehirlerin kıtalar arası dağılımındaki %3'lük payı dikkat çekmektedir. Avrupa'daki işbirliklerinde gözlemlenen teknik bilgi ve tecrübe aktarımı ile kardeş ilişkilerini teşvik edici faktörler Kuzey Amerika için de söz konusudur.

Tablo 1: Kardeş Şehir İşbirliklerinin Kıtalaraya Göre Dağılımı (2014)

Kıta	Sayı	(%)
Avrupa	877	66,4
Asya	321	24,3
Afrika	62	4,7
Kuzey Amerika	39	3,0
Güney Amerika	9	0,7
Avustralya	13	1,0
Toplam	1.321	100,0

Belediyelerin kardeş şehir işbirliklerinin ülkelere göre analizi daha ayrıntılı bilgiler vermektedir. On beş ve üstü sayıda işbirliği yapılan ülkelerin yer aldığı aşağıdaki tabloda en fazla işbirliğinin Bulgaristan ile yapıldığı görülmektedir. Türklerin yoğun olarak yaşadığı Almanya, komşu ülke

Yunanistan, tarihi ve politik ilişkilerin yoğun olduğu Bosna-Hersek ve Makedonya tabloda üst sıralarda yer almaktadır. Genel işbirlikleri dağılımına paralel olarak Avrupa ülkeleri tabloda daha çok yer bulmuştur. Türk Cumhuriyetlerinden Kuzey Kıbrıs, Azerbaycan ve Kazakistan tabloya girebilmiştir. ABD, Türkiye'nin yakınındaki birçok ülkeyi işbirlikleri sayısında geride bırakmıştır. Komşu ülkelerden İran ile olan ilişkiler oldukça düşük düzeydedir. Tarihi dostane ilişkilerin bulunduğu Güney Kore ile uzak mesafeye rağmen önemli sayıda işbirliği kurulmuştur.

Tablo 2: En fazla Kardeş Şehir İşbirliği Yapılan Ülkeler (15 ve Üstü) (2014)

Ülke	Sayı	Ülke	Sayı
Bulgaristan	117	Amerika Birleşik Devletleri	29
Almanya	85	Ukrayna	29
Bosna-Hersek	75	Kosova	28
Yunanistan	75	Rusya	28
K.K.T.C	64	Filistin	26
Makedonya	54	Macaristan	25
Azerbaycan	49	İsveç	23
İtalya	40	Kazakistan	21
Romanya	37	Güney Kore	19
Çin Halk Cumhuriyeti	34	Fransa	17
Polonya	34	İran	15

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler genel Müdürlüğü'nün kardeş şehirlerle ilgili istatistikleri 1992 yılından itibaren başlamaktadır. Bu çerçevede hazırlanan tabloda yıllar itibariyle Türkiye'deki belediyelerin imzaladığı kardeş şehir ilişkilerinin sayıları yer almaktadır. 1990'lı yıllarda belli bir trend ile devam eden artışın 1996 ve 1997 yılında hızlandığı görülmektedir. 2000'li yıllar 1990'lara göre daha çok işbirliğinin kurulduğu dönem olmuştur. Özellikle, 2011'den sonra işbirliklerinin sayısı oldukça artmıştır. Mahalli idareler seçimlerinin yapıldığı 1999, 2009 ve 2014 yıllarında nispeten bir düşme söz konusudur. 2014 yılının rakamları ilk 6 aylık verilere dayanmaktadır.

Tablo 3: Kardeş Şehir İşbirliklerinin Yıllara Göre Dağılımı (2014)

Onay tarihi	Sayı	(%)	Onay tarihi	Sayı	(%)
1992	1	0,1	2004	64	4,8
1993	13	1,0	2005	81	6,1
1994	14	1,1	2006	59	4,5
1995	15	1,1	2007	77	5,8
1996	40	3,0	2008	91	6,9
1997	38	2,9	2009	29	2,2
1998	10	0,8	2010	79	6,0
1999	29	2,2	2011	151	11,4
2000	46	3,5	2012	145	11,0
2001	50	3,8	2013	126	9,5
2002	76	5,8	2014	27	2,0
2003	60	4,5	Toplam	1.321	100,0

Kardeş şehir işbirliği kuran belediyelerin bulunduğu coğrafi bölgelere göre yapılan analiz sonuçlarında Marmara bölgesi ilk sırada yer almaktadır. İşbirliklerinin %40'ı Marmara'daki belediyeler tarafından kurulmuştur. Ege ve İç Anadolu bölgesindeki belediyelerin işbirlikleri sayısı %20'ye yaklaşan paylara sahiptir. Akdeniz ve Karadeniz bölgeleri, İç Anadolu'nun gerisinde kalmıştır. Burada çok sayıda işbirliği bulunan Ankara ve Konya faktörü öne çıkmaktadır. Diğer taraftan Güney Doğu Anadolu'nun, Doğu Anadolu Bölgesi'nin iki katı işbirliği kurduğu görülmektedir.

Tablo 4: Kardeş Şehir İşbirliklerinin Coğrafi Bölgelere Dağılımı (2014)

Bölge	Sayı	(%)
Marmara	543	41,1
Ege	256	19,4
İç Anadolu	227	17,2
Akdeniz	127	9,6
Karadeniz	97	7,3
Güney Doğu Anadolu	48	3,6
Doğu Anadolu	23	1,7
Toplam	1.321	100,0

En fazla kardeş şehir işbirliğine sahip belediyelerin bulunduğu iller analizinde İstanbul ilk sırada bulunmaktadır. Tüm kardeş şehir işbirliklerinin %18'i İstanbul'daki belediyeler tarafından kurulmuştur. Nüfus ve gelişmişlik bakımından Türkiye'de ilk sıralarda yer alan illerin kardeş şehir işbirliklerinde de önde olduğu görülmektedir.

Tablo 5: En fazla Kardeş Şehir İşbirliği Bulunan İller (10 ve Üstü) (2014)

İl	Sayı	İl	Sayı
İstanbul	240	Kırklareli	23
İzmir	136	Çanakkale	20
Bursa	105	Edirne	19
Ankara	99	Samsun	19
Antalya	72	Aydın	17
Konya	44	Denizli	16
Kocaeli	36	Zonguldak	16
Muğla	35	Trabzon	15
Mersin	29	Manisa	14
Eskişehir	28	Kayseri	13
Gaziantep	28	Sakarya	13
Yalova	28	Kütahya	12
Tekirdağ	27	Nevşehir	12
Balıkesir	23	Afyonkarahisar	11

Belediye türlerine göre kardeş şehir ilişkileri incelendiğinde %66'sının ilçe statüsündeki belediyeler tarafından kurulduğu görülmektedir. Büyükşehir belediyelerinin sayısı az olmakla birlikte, kapasite büyüklüğü ve ilişki ağlarının gelişmişliği paralelinde %25'lik paya sahiptirler.

Tablo 6: Kardeş Şehir İşbirliklerinin Belediye Türlerine Göre Dağılımı (2014)

Belediye Türü	Sayı	(%)
Büyükşehir Belediyesi	340	25,7
İl Belediyesi	105	7,9
İlçe Belediyesi	876	66,3
Toplam	1.321	100,0

Yurtdışındaki bazı şehirlerin Türkiye'deki belediyelerle birden fazla kardeş şehir ilişkisi kurması söz konusudur. Bu çerçevede yapılan analizde Kuzey Kıbrısta Girne, Kırım'da Bahçesaray, Azerbaycan'da Sumgayıt ve Filistin'de Gazze ilk sıralarda yer almaktadır. Genel istatistiklerde Avrupa şehirleri ağırlıktadır. Bununla birlikte, yurt dışındaki şehirler içinde Türk Cumhuriyetleri ve Balkanlar'daki şehirler, Türkiye'deki birden fazla belediye ile işbirliği kurma konusunda daha önde yer almaktadır.

Tablo 7: Türkiye'de En fazla Kardeş Şehir İşbirliği Bulunan Yabancı Şehirler (4 ve Üstü) (2014)

Şehir	Sayı	Şehir	Sayı
Girne	8	Güzelyurt	4
Bahçesaray	7	İpek (Pejsa)	4
Sumgayıt	7	Jupa	4
Gazze	7	Kalmar	4
Gazimağusa	6	Kazan	4
Değirmenlik	5	Kırcaali	4
Gorazde	5	Mamuşa	4
İskele	5	Momçilgrad	4
Saraybosna	5	Mostar	4
Smolyan	5	Smerkant	4
Trablus	5	Şeki	4
Batum	4	Umea	4

Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir işbirliklerinin genel özelliklerinden sonra ikinci aşamayı Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerinin analizi oluşturmaktadır. Tüm işbirlikleri içinde Türk Cumhuriyetlerindeki şehirlerin işbirlikleri payı sadece %14'3de kalmaktadır. Bu oran içinde %12,6'lık pay bağımsız cumhuriyetlerin şehirlerine ve %1,7'lik pay özerk bölgelerdeki şehirlere aittir. Yüksek işbirliği potansiyeline karşın işbirliklerinin sayısı oldukça düşük kalmıştır.

Tablo 8: Kardeş Şehir İşbirliklerinde Türk Cumhuriyetleri Payı (2014)

Niteliği	Sayı	(%)
Türk Cumhuriyetleri	166	12,6
Özerk Türk Bölgeleri	22	1,7
Diğer Devletler	1.133	85,8
Toplam	1.321	100,0

Kardeş şehir ilişkilerinin Türk Cumhuriyetlerine dağılımında Kuzey Kıbrıs ve Azerbaycan en fazla paya sahiptir. Diğer öne çıkanlar Kazakistan, Kırım Özerk Cumhuriyeti, Kırgızistan ve Türkmenistan'dır. Türkiye'ye yakın konumda olan Türk Cumhuriyetleri ile işbirliklerinin sayısı daha fazladır. Kuzey Kıbrıs, Azerbaycan ve Kırım'daki işbirliklerinin oranı %64'ü bulmaktadır.

Tablo 9: Kardeş Şehir İşbirliklerinin Türk Cumhuriyetlerine Dağılımı (2014)

Ülke	Sayı	(%)
K.K.T.C	64	32,0
Azerbaycan	49	24,5
Kazakistan	21	10,5
Kırım özerk Cumhuriyeti	15	7,5
Kırgızistan	13	6,5
Tataristan	13	6,5
Türkmenistan	12	6,0
Özbekistan	7	3,5
Başkurdistan Cumhuriyeti	2	1,0
Dağıstan	3	1,5
Çuvaş Cumhuriyeti	1	0,5
Toplam	200	100,0

Türk Cumhuriyetleri ile kardeş şehir işbirliklerinin hangi yıllarda ne düzeyde geliştiği ile ilgili analiz sonuçlarına göre 2000'li yıllar, 1990'lara göre daha çok işbirliğinin kurulduğu dönem olmuştur. 1996'daki artış istisna tutulduğunda, 1990'larda düşük ilişki yoğunluğu düzeyi vardır. 1990'larda Türk Cumhuriyetleri ile kurulan işbirliği sayısı toplam içinde %19'luk paya sahiptir. 2002'den sonra yıllık işbirliği sayısı artış göstermiş ve genel eğilim olarak 10'un üzerinde seyretmiştir. 2000'li yılların istisnaları 2007 ve 2009'dur. Bu iki yılda işbirlikleri düşmüştür. 2011'den itibaren tekrar 10'un üzerindeki işbirliği düzeyi yakalanmıştır. En fazla işbirliği kurulan yıllar 2005, 2002, 2003 ve 2012 olarak sıralanmaktadır. 2011'den sonra Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir işbirliklerindeki önemli artışa paralel biçimde Türk Cumhuriyetleri ile kurulan işbirlikleri de artış göstermiştir. Bununla birlikte, Türk Cumhuriyetleri ile işbirliklerindeki artış genel işbirlikleri sayısındaki artışın gerisindedir.

Tablo 10: Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İşbirliklerinin Yıllara Göre Dağılımı (2014)

Onay tarihi	Sayı	(%)	Onay tarihi	Sayı	(%)
1993	2	1,0	2004	15	7,5
1994	9	4,5	2005	19	9,5
1995	4	2,0	2006	11	5,5
1996	15	7,5	2007	2	1,0
1997	3	1,5	2008	11	5,5
1998	2	1,0	2009	1	0,5
1999	3	1,5	2010	5	2,5
2000	4	2,0	2011	12	6,0
2001	5	2,5	2012	17	8,5
2002	18	9,0	2013	12	6,0
2003	17	8,5	2014	13	6,5

Türk Cumhuriyetleri ile kardeş şehir işbirliklerinin coğrafi bölgelere göre dağılımında ilk sırayı %38 ile Marmara bölgesi almaktadır. İç Anadolu Bölgesi, genel kardeş şehir işbirliklerinde %17'lik paya sahip iken Türk Cumhuriyetleri ile işbirliklerinde %21,5'lik pay ile ikinci sıradadır. Ege ve Akdeniz Bölgeleri de genel işbirliklerindeki paylarının üzerinde oranlar ile Türk Cumhuriyetleri ile işbirliği geliştirmiş durumdadır. Güney Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki belediyelerin hiç birisinin Türk Cumhuriyetleri ile kardeş şehir işbirliği bulunmamaktadır.

Tablo 11: Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İşbirliklerinin Coğrafi Bölgelere Dağılımı (2014)

Bölge	Sayı	(%)
Marmara	71	38,2
İç Anadolu	40	21,5
Ege	27	14,5
Akdeniz	26	14,0
Karadeniz	15	8,1
Doğu Anadolu	7	3,8
Güney Doğu Anadolu	-	-
Toplam	186	100,0

Türk Cumhuriyetleri ile kardeş şehir işbirliği geliştiren belediyelerin bulunduğu illerin dağılımı genel işbirlikleri tablosundaki illerden bazı farklılıklar göstermektedir. Genel işbirlikleri ile ilgili tabloda ilk 3 il İstanbul, İzmir ve Ankara iken, Türk Cumhuriyetlerindeki şehirlerle işbirliklerinde İstanbul, Ankara ve Bursa olarak sıralanmaktadır. Genel işbirliği sayısında Konya, Kocaeli, Kırklareli, Çanakkale, Samsun ve Aydın illeri ön sıralardadır. Ancak, Türk Cumhuriyetlerindeki işbirliklerinde bu illerin yerini Eskişehir, Mersin, Adana, Tokat, Hatay ve Sakarya almıştır. Kırklareli ve Çanakkale'nin 20'nin üzerinde işbirliğine karşın Türk Cumhuriyetleri ile sadece 1 işbirliği bulun-

maktadır. Önemli sayıda kardeş şehir işbirliğine sahip illerden Kocaeli, Aydın ve Edirne'nin Türk Cumhuriyetleri ile işbirlikleri bulunmamaktadır. İllere göre, işbirliği yapılan ülkelerde de değişiklik gözlemlenmektedir.

Tablo 12: Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İşbirliklerinin İllere Dağılımı (2014)

İl	Sayı	İl	Sayı
İstanbul	36	Kayseri	2
Ankara	20	Manisa	2
Bursa	19	Trabzon	2
İzmir	17	Uşak	2
Antalya	7	Afyonkarahisar	1
Eskişehir	7	Balıkesir	1
Mersin	7	Burdur	1
Adana	6	Çanakkale	1
Tokat	6	Denizli	1
Hatay	5	Elazığ	1
Sakarya	5	Gümüşhane	1
Bilecik	4	Kırıkkale	1
Konya	4	Kırklareli	1
Samsun	4	Malatya	1
Kırşehir	3	Nevşehir	1
Muğla	3	Niğde	1
Yalova	3	Osmaniye	1
Giresun	2	Sinop	1
Iğdır	2	Tekirdağ	1
Kars	2	Yozgat	1

Türk Cumhuriyetlerindeki şehirlerle kurulan işbirliklerinin belediye türlerine göre dağılımı genel işbirliklerine paralel düzeylere sahiptir. En fazla ilçe belediyelerinin işbirliği bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin payı geneldeki düzey olan %26'dan %22'ye düşmüştür. Buna karşın il belediyelerinin payı geneldeki %8'den %11'e çıkmıştır.

Tablo 13: Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İşbirliklerinin Belediye Türlerine Göre Dağılımı (2014)

Belediye Türü	Sayı	(%)
Büyükşehir Belediyesi	40	21,5
İl Belediyesi	21	11,3
İlçe Belediyesi	125	67,2
Toplam	186	100,0

Türk Cumhuriyetlerindeki bazı şehirler kardeş şehir ilişkilerinde daha fazla role sahiptir. Türkiye'deki belediyelerle birden fazla ilişki geliştiren şehirler sıralamasında Girne, Sumgayıt ve Gazimağusa ilk sıralarda yer almaktadır. Genel olarak Kuzey Kıbrıs ve Azerbaycan'daki bazı şehirler ile kardeş şehir işbirliklerinin daha yoğun kurulduğu söylenebilir.

Tablo 14: Türk Cumhuriyetlerinde En Fazla Kardeş Şehir İşbirliği Yapılan Şehirler (3 ve üstü) (2014)

İl	Sayı	İl	Sayı
Girne	8	Almatı	3
Sumgayıt	7	Celalabad	3
Gazimağusa	6	Çimkent	3
Değirmenlik	5	Esentepe	3
İskele	5	Lapta	3
Güzelyurt	4	Lefke	3
Semerkant	4	Mehmetçik	3
Şeki	4		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşmenin tüm boyutları ile gelişmesi, siyasi blokların ortadan kalkması, ticari ilişkilerin tüm dünyada daha da serbestleşmesi ve birden fazla eksene kayması, ülkeler arasındaki işbirliklerinden daha fazla, şehirler arası işbirliklerinin gelişmesini beraberinde getirmiştir. Bu durum, yerel yönetimlerin ulusal ilişkiler yanında uluslararası ilişkilere de önem vermesini gerektirmektedir. Türkiye'nin üç kıtanın ortasında yer alması, tarihi kökenleri bulunan ilişkilerinin geniş bir coğrafyaya yayılması ve gelişmiş ülkelerin bulunduğu Avrupa'ya yakınlığı uluslararası ilişki potansiyelini yükselten başlıca faktörlerdir.

Kardeş şehir işbirlikleri yerel yönetimler ve şehirler için çok yönlü yararlar sağlayan esnek bir ilişki türüdür. Sosyal ve kültürel ilişkiler, teknik bilgi ve tecrübe paylaşımı, ekonomik işbirliği, tarihi ve doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesi gibi çok geniş bir alanda iki yerel yönetim birlikte çözüm üretmesi ve iki halkın yakınlaşmasını sağlamaktadır. Uluslararası ilişkiler bakımından ise iki ülke arasında hükümetler altı düzeyde daha yoğun ve çok yönlü kalıcı ilişkiler kurarak iki ülkenin hükümetler düzeyindeki ilişkilerinin de daha etkin ve sürdürülebilir olmasını sağlayan yararları içermektedir.

Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde yerel yönetimlerle ilgili çok yönlü reform süreçlerinden birisi de Türkiye'deki şehirlerin Avrupa'daki şehirlerle kardeş işbirliği kurmasıdır. Avrupa Birliğinin bu yöndeki teşvik edici ve destekleyici politikaları ve uygulama programları işbirliklerinin gelişmesini sağlamıştır. Avrupa şehirleri ile kurulan kardeş şehir işbirlikleri Türkiye'deki belediyelerin diğer kıtalardaki şehirlerle de benzer işbirliği kurmasını kolaylaştırmış ve teşvik etmiştir.

Belediyelerin kardeş şehir işbirlikleri konusundaki istatistikler İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından tutulmaktadır. Bu istatistiklerin daha sağlıklı tutulması yanında, kategori ve standart konusundaki eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, istatistiklerin yayımlanması süreci de teknik olarak geliştirilmelidir.

Türkiye'deki belediyeler önemli sayıda kardeş şehir işbirliğine sahip durumdadır. Dünyanın değişik kıtalarında çok sayıda ülke ile kardeş şehir ilişki ağı bulunmaktadır. Bu işbirliklerinde ağır-

likli rol Avrupa'daki şehirlere aittir. Avrupa'da kardeş şehir işbirliklerinde Balkan ülkeleri ayrı bir öneme sahiptir.

Marmara Bölgesindeki belediyeler kardeş şehir işbirliklerinde daha aktif durumdadır. Ege ve İç Anadolu bölgesi de diğer bölgelere göre daha önde yer almaktadır. Türkiye'nin gelişmiş illeri aynı zamanda en fazla kardeş şehir ilişkisine sahip illeri durumundadır. İlçe belediyeleri en fazla işbirliğine sahip belediye türüdür. Sayıları az olmakla birlikte, güçlü kurumsal yapılara ve bütçeye sahip büyük şehir belediyeleri de önemli paya sahiptir.

Türk Cumhuriyetleri ve Özerk Türk bölgelerindeki şehirlerle Türkiye'deki belediyelerin geliştirdiği kardeş şehir ilişkileri 1990'lı yıllarda gelişmeye başlamıştır. Sovyetler birliğinin çözülmesi ve Türk unsurların devletlerini kurmaları ve özerkliklerini kazanmaları bu alandaki işbirliklerinin de önünü açmıştır.

Genel kardeş şehir işbirlikleri içinde Türk Cumhuriyetleri ile yapılan işbirliklerinin payı oldukça düşüktür. Türkiye'nin yakın çevresindeki Kuzey Kıbrıs, Azerbaycan ve Kırım ile işbirlikleri daha fazla kurulmuştur. Türk Cumhuriyetleri ile işbirlikleri 2000'li yıllarda 1990'lara göre daha hızlı gelişme göstermiştir. Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerde Marmara Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi önde yer almaktadır. Kardeş şehir işbirliğinde yüksek sayıya sahip birçok ilde, Türk Cumhuriyetleri ile ilişkiler düşük düzeyde kalmaktadır. Türk Cumhuriyetleri ile en fazla kardeş şehir işbirliklerine sahip belediyelerin bulunduğu iller İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir olmuştur.

Türkiye'deki belediyeler Avrupa şehirleri ve Kuzey Amerika ile kurdukları kardeş şehir işbirliklerinde özellikle yerel hizmetler konusunda alıcı ve yararlanıcı konumdadırlar. Belediyeler, Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerde ise, teknik bilgi ve deneyim paylaşımında verici konumdadır. Yerel hizmetlerin sunumu ile ilgili teknolojiler, iyi uygulama örnekleri, araç ve ekipman çözümleri ile hizmetin organizasyonu bu kapsamda değerlendirilebilir. Türk Cumhuriyetlerindeki şehirlerle karşılıklı bilgi ve tecrübe aktarımı yapılabilecek diğer önemli alanı tarihi ve doğal çevrenin korunması ile kültür hizmetlerinin yönetimi oluşturmaktadır. Türk Cumhuriyetleri ile etnik, dil, din ve kültür benzerlikleri, sosyal ve kültürel faaliyetleri kolaylaştırıcı unsurlardır.

Türkiye'deki belediyelerin kardeş şehir işbirlikleri sayı olarak önemli bir düzeye ulaşmıştır. Belediyelerin kardeş şehir ilişkisi kurması kadar bu ilişkilerin etkin şekilde yürütülmesi önem taşımaktadır. Kardeş şehir işbirliklerinin yürütülmesi konusundaki gözlemler, birçok problem alanının varlığı işaret etmektedir. Belediyelerin çoğunda kardeş şehir ilişkisi resmi protokolün imzalanmasından ibaret kalmakta, daha gelişmiş ilişkilerin kurulmadığı görülmektedir. İki belediye arasında zaman zaman heyetler arası ziyaretler yapılmakla birlikte, kardeş şehir ilişkilerinin gerektirdiği çok yönlü, iki şehir halkının ortak faaliyetlerle bir araya geldiği ilişkiler oldukça az belediye tarafından kurulabilmektedir. Belediyelerin bütçe kısıtları, kardeş şehir konusundaki bilgilerinin yeterli olmaması, işbirlikleri konusunda yerel halkta farkındalık oluşturulamaması, bu konuda rehberlik edecek kurumların yetersizliği, uzman personelin yetersizliği, kardeş şehir ilişkileri konusunda ulusal düzeydeki destek programlarının eksikliği, kardeş şehir ilişkisi kurulan şehirdeki kapasite eksiklikleri işbirliklerinin kurulması ve kurulduktan sonra etkin yürütülmesinin önündeki başlıca problem alanlarını oluşturmaktadır.

Çok yönlü yararları bulunan kardeş şehir ilişkilerinin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi konusunda belediye birlikleri anahtar role sahiptir. Kardeş şehir ilişkisini destekleyici ve kolaylaştırıcı mekanizmaların kurulmasında belediye birlikleri aktif rol alabilir. Kardeş şehir ilişkisinin etkin yürütülmesi konusunda da belediye birliklerinin danışmanlık rolü önemlidir. Bu çerçevede belediye birliklerinin geliştirebileceği başlıca konular; kardeş şehir işbirliği ile ilgili rehberler hazırlanması, iyi uygulama örneklerinin paylaşılması, bu konudaki fırsatların belediyelere sunulması, teknik

uzmanların yetiştirilmesine yönelik eğitim programları düzenlenmesi, web portalleri ile dijital ortamda işbirliklerine zemin hazırlanması ve iletişimin geliştirilmesi, yasal süreçlerdeki problemlerin giderilmesi için girişimde bulunulması, şehirlerin eşleştirilmesi ile ilgili programlar yürütülmesi olarak sayılabilir.

Belediye birlikleri yanında Dışişleri Bakanlığı'nın da kardeş şehir işbirlikleri konusunda aktif rol üstlenmesi ve bu konuda belediyeleri desteklemesi stratejik bir unsur durumundadır. Türk Cumhuriyetleri ile kardeş şehir işbirliklerinin geliştirilmesinde Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), aktif rol üstlenebilecek bir kurumdur. Yerel yönetimlerin uluslararası işbirliklerinin gelişmesi, beraberinde sivil toplumun ve özel sektörün işbirliklerini de beraberinde getirmektedir. Hükümetler düzeyindeki işbirlikleri yanında bu kesimlerin uluslararası ilişkileri dış politikayı da güçlendirici bir unsurdur.

Kardeş şehir işbirlikleri içindeki belediyelerin yeni dönemdeki en önemli rolleri, doğrudan ilişkileri kuran ve geliştiren bir otorite olmanın yanında, şehirdeki halkların birbirleri ile kendi organizasyonları çerçevesinde işbirliği ve iletişim kurması konusunda kolaylaştırıcı ve organize edici bir role sahip olmalıdır. İki şehirdeki sivil toplum, özel sektör, gençler vb. kesimlerin belediyenin rehberliği ve desteği çerçevesinde bir araya gelerek çeşitli faaliyetleri organize etmesi kardeş şehir ilişkilerinin daha etkin yürütülmesi bakımından önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

- 1173 Sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun (1969), *T.C. Resmi Gazete*, 13201, 17.05.1969.
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005), *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 13.07.2005.
- Avrupa Şehir Eşleştirme Programı, <http://www.twinning.org> (13.06.2014)
- Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, http://www.tbb.gov.tr/mevzuat/kanunlar/Avrupa_Yerel_Yonetimler_ozerklik_Sarti.pdf (14.06.2014)
- Clarke Nick (2010), "Town Twinning in Cold-War Britain: (Dis)continuities in Twentieth-Century Municipal Internationalism", *Contemporary British History*, Volume 24, Issue 2, 173-191.
- Çukurçayır, M. Akif (2006), *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çukurçayır, M. Akif (2011), *Yerel Yönetimler: Kuram ve Yaklaşımlar*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Europe for Citizens Programme 2007-2013 Guide, (2013).
- European Governance, A White Paper (2001)*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0428&rid=2> (22.06.2014).
- Genç, F. Neval (2010), "Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı", *Türk İdare Dergisi*, Sayı 466, Mart, 145-159.
- Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin Güçlendirilmesinde Yerel Yönetimlerin Rolü Raporu* (2005), Keipa Genel Kurulu Yirmi Altıncı Oturumu Hukuki Ve Siyasi İşler Komisyonu, www.pabsec.org/pabsec/files/07-GA43-LC43-REP-14-tr.doc (13.06.2014).
- Kardeş Şehir İstatistikleri 2014*, İçişleri Bakanlığı Mahalli idareler Genel Müdürlüğü, www.migm.gov.tr/dokumanlar/kardes_kent_istatistik.xls
- "Kardeş Şehirler" (2012), *İller ve belediyeler Dergisi*, Aralık, Sayı 776, 4-15.
- Keleş, Ruşen (2006), *Yerel Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.

- Köseçik, Muhammet (2006), "Yerel ve Bölgesel Yönetimler Açısından Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci ve Anayasası", Hüseyin Özgür ve Bekir Parlak (Edt.), *Avrupa Birliği Perspektifinde Yerel Yönetimler*, Ankara: Alfa Akademi, 1-42.
- Langenohl, Andreas (2009), "The Imagination of Europe in Twin Town Activities: Rethinking Political Culture in the European Union", Mathias Albert (der.), *Transnational Political Spaces: Agents, Structures, Encounters*, Frankfurt: Campus Verlag, 212-236.
- Marmara Belediyeler Birliği Kardeş Şehirler Veritabanı, <http://www.marmara.gov.tr/kardes-sehirler.aspx> (19.06.2014)
- Ogawa, Asuka (2012), *Sister City As A Preservation Strategy*, Yüksek Lisans Tezi, Planning and Preservation, Columbia University.
- Oktay, Tarkan (2013), *Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Meclis Komisyonları: Marmara Bölgesi Örneği*, Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- Öncü, Fatih "Belediyeler ve Şehirler", 1-10, www.foncu.com/doc/fon/belediyeshir.pdf.
- Sister Cities International*, <http://www.sister-cities.org> (18.06.2014).
- Yıldırım, Selahattin (1993), *Yerel Yönetim ve Demokrasi: Kavramlar, Yaklaşımlar*, İstanbul: Başbakanlık TOKİ Başkanlığı ve IULA-EMME Yayını.
- Zelinsky, Wilbur (1991), "The Twinning of the World: Sister Cities in Geographic and Historical Perspective", *Annals of the Association of American Geographers*, Volume 81, No. 1, 1-31.

DIŞ GÖÇLER: BULGARİSTAN'DAN İZMİR'E GELEN TÜRK SOYLU GÖÇMENLER VE KAMUSAL HAYATTA GÖRÜNÜRLÜKLERİ

*Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN
Doç. Dr. Özlem ÇAKIR
Doç. Dr. Yunus Emre ÖZER
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Güray YONTAR*

GİRİŞ

2000'li yıllardan bu yana Türkiye'ye kısa süreli turistik faaliyetler dışında değerlendirilmesi gereken ve sayıları giderek artan "yabancı göçü" olmaktadır. Günümüzde iç ve dış göç kapsamında değerlendirilen nüfus hareketleri, nedenleri ve nitelikleri itibarıyla farklılık göstermektedir. Göçler ve uluslararası göç tiplerinin getirdiği sayısal artışlar, yerleşilen bu yeni bölgede ve hatta ülkede ekonomik, sosyo-kültürel, idari ve politik çok yönlü yeni yeni etkiler ile zaman içinde farklılaşan tepkiler yaratabilmektedir. Araştırmamıza¹⁷ konu olan "Bulgaristan'dan Gelip, İzmir'de Yerleşmiş Türk Soylu Göçmenleri Kamusal Alanda Görünür Kılma Ve Toplumla Uyumlarının Sağlanması" hususu özellikle son yıllarda giderek önem kazanan "dış göç hareketlerinin" incelenmesi ihtiyacından doğmuştur. Türkiye'ye olan göçlerin profiline göre farklılaşan yönünü ve gelişimini incelemek globalleşme sürecinde kamu yönetimine geliştirilmesi gereken stratejik yaklaşımlar açısından çok önemli hale gelmiştir.

Göçle gelen yabancı yerleşikler toplumda ilgi odağıdır. Yönetim boyutuyla da göçle gelenlerin farklı tipleri, disiplinlerarası ve çok yönlü bilimsel incelemeye değer hale gelmektedir. Menşei ülkelerini bırakan soydaşlar, dönemler itibarıyla belirli prosedürler içinde "ana vatan" olarak telaffuz ettikleri Türkiye'nin çeşitli bölgelerine yerleşmiştir. 1940 tarihinden itibaren sürekli olarak Türkiye'ye Balkan ülkelerinden göçler olmuştur. Yıllar itibarıyla: 1944'e kadar 140.000 kişi, 1950-1951'de 155.000 kişi, 1978 yılında 130.000 kişi, 1989 yılında ise 160 bin civarında göçmenin Türkiye'ye geldiği düşünülmektedir. Bu arada geri dönüşler de olmaktadır. Bu gidiş ve geri dönüşler sürekli nüfus hareketlerini oluşturmaktadır ve bu nedenle resmi rakamlar sıkça değişmektedir. Türk soylu yabancı grubu içinden bir kısım nüfus, Türk Vatandaşlığına geçmektedir. Göçle gelenlere yerleşiklere ilişkin son yıllara ait bilgilere erişilememiştir. Ancak, çalışma hayatı içinde yer alanların bilgileri mevcuttur.

Türk soylu göçmenlerin profilinin bilinmesi, farklı yönlerdeki kamusal ihtiyaçlarını ve Türkiye'de mevzuata etkilerini değerlendirebilmek açısından önemlidir. Ayrıca, göçmenlerin sadece yerleşime ilişkin değil, kamusal hayatta görünürlük ile ilgili sorunlarının da farkında olmak, modern demokratik ülkelerin dikkat ettiği hususlar arasında yer almaktadır.

1. ARAŞTIRMA ALANI BİLGİLERİ

"Dokuz Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) aracılığıyla fon temin edilen "Bulgaristan'dan Gelip İzmir'de Yerleşmiş Türk Soylu Göçmenleri Kamusal Alanda Görünür Kılma ve Toplum ile Uyumlarının Sağlanması" projesi kapsamında İzmir'in Yeşilova, Göre-

¹⁷ "Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu 2014" için hazırlanan bu çalışmanın veri tabanı Dış Göçler (İzmir'de Bulgaristan'dan gelen Türk Soylu Göçmenler), ed. Zerrin Toprak Karaman, Ömür N.T. Özmen, İbrahim Güray Yontar, Yunus Emre Özer, İzmir BŞB Kent Kitaplığı, İzmir, 2013 künyell kitaptan alınmıştır. Bildiri içeriği sempozyum konularına uygun olarak yeniden yazılmıştır.